

W dniu 20 lutego br. wzięliśmy udział w spotkaniu poświęconym projektowi Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Roztocze”, które zostało zorganizowane w Roztoczańskim Centrum Naukowo-Edukacyjnym RPN.

Roztoczański Park Narodowy działając na polecenie Ministerstwa Środowiska kontynuuje prace nad utworzeniem Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Roztocze” i informuje, iż po przeprowadzeniu wstępnych konsultacji nad projektem TRB „Roztocze” przedkłada do publicznej wiadomości projekt zasięgu oraz strefowania RB „Roztocze” na pięciu schematycznych mapach, które przedstawiają granice zewnętrzną Rezerwatu oraz projekt strefowania na podziale administracyjnym oraz systemie obszarów chronionych Roztocza (mapy w załączeniu).

Wiedza dotycząca powołania i idei funkcjonowania rezerwatu biosfery, dla wielu wydaje się odległa i niejasna. Kontrowersje budzi sama nazwa „rezerwat”. Niefortunnym jest nazwanie „rezerwatem” projektu, który w założeniach nastawiony jest na certyfikację, promocję i zrównoważony rozwój regionu o wybitnych walorach przyrodniczych i kulturowych. Za powołaniem Rezerwatu Biosfery „Roztocze” przemawia praktyczne założenie: w zmieniającym się dynamicznie świecie ochrona środowiska naturalnego i zapewnienie długofalowego dobrobytu mieszkańców możliwe jest jedynie przez harmonijne współistnienie ludzi i przyrody. Rezerwaty biosfery to tereny wyznaczone właśnie do wdrożenia i popularyzowania zasad zrównoważonego rozwoju. Roztocze, rejon pogranicza przyrodniczo – kulturowego na granicy UE zasługuje na certyfikację UNESCO. Pozwoli to na jego wyrazistą identyfikację na turystycznej mapie Polski i Europy. Dodanie TRB „Roztocze” do Światowej Sieci Rezerwatów Biosfery jest tym czym wpisanie Zamościa na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Każdy Rezerwat pełni trzy podstawowe funkcje: chroni przyrodę – w obszarach ustanowionych przez prawo danego kraju, wspiera rozwój ekonomiczny i społeczny lokalnej ludności oraz stanowi poligon badań naukowych.

Przedstawiony projekt granicy zewnętrznej i strefowania TRB „Roztocze” uwzględnia w/w funkcje i poprzedzony został wieloma analizami. Uwzględnia system obszarów chronionych Roztocza, podział administracyjny, sieć ciągów komunikacyjnych oraz powiązania funkcjonalne obiektów przyrodniczych i kulturowych, produktów turystycznych oraz infrastruktury Roztocza z regionami sąsiednimi. Zaproponowana granica zewnętrzna odzwierciedla również po części zaangażowanie administracji samorządowej, spełnia oczekiwania organów zajmujących się ochroną przyrody, stanowi punkt wyjścia do dyskusji, dla tych, którzy widzą TRB „Roztocze” w innych granicach. Zaproponowane strefowanie jak i przebieg granicy zewnętrznej zostało opracowane zgodnie z kryteriami Ramowego Statutu Światowej Sieci Rezerwatów Biosfery (Ramowy Statut w załączeniu).

Międzynarodowy Program "Człowiek i Biosfera" zapoczątkowany został przez UNESCO w 1971 roku. Jego celem jest kreowanie zrównoważonych relacji między ludźmi i biosferą, zaś metodą realizacji tego zamierzenia jest tworzenie międzynarodowej Sieci Rezerwatów Biosfery.

Rezerваты mają na celu ochronę różnorodności biologicznej i poprawę zdolności obserwowania zmian ekologicznych w obszarze całej planety. Służą także pobudzaniu społecznej świadomości powiązań istniejących pomiędzy różnorodnością ekologiczną i kulturową. Początkowo rezerwatом biosfery stawiano przede wszystkim cele ochronne, badawcze i edukacyjne. Obecnie większy nacisk kładziony jest na ich społeczną i rozwojową funkcję rezerwatów biosfery, które mają być „miejscami wyróżniającymi się w poszukiwaniu i demonstrowaniu wzorcowego podejścia do ochrony i zrównoważonego rozwoju w skali regionalnej”.

Rezerваты tworzone są przez Międzynarodową Radę Koordynacyjną MAB na wniosek poszczególnych państw członkowskich. Każdy Rezerwat podlega prawodawstwu kraju, na terenie którego się znajduje i może także stać się członkiem Sieci, do której przynależność jest dobrowolna. Rezerwat nie działa w próżni istnieje możliwość zewnętrznego wsparcia, wymiany dobrych praktyk. Patronat rezerwatu biosfery ułatwia pozyskanie środków finansowych na różnego rodzaju przedsięwzięcia i projekty.

Rezerваты biosfery powoływane w ramach programu UNESCO „Człowiek i Biosfera”, w rozumieniu ustawodawstwa krajowego nie są prawnymi formami ochrony przyrody. Mają znaczenie promocyjne, nobilitujące dany obszar oraz rangę porównywalną z obiektami wpisanymi na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Są szansą na powstanie ośrodka aktywizującego działalność społeczną i wolontariat. Przyczyniają się do tworzenia tożsamości regionu – co w przypadku Roztocza jest bardzo ważne. Rezerваты biosfery na ogół nie posiadają własnego budżetu, dlatego ich funkcjonowanie oparte jest na dobrowolnym działaniu inicjowanym przez lokalne podmioty jak i wolontariacie. Z założenia rezerwat biosfery stanowi platformę porozumienia dla wszystkich grup interesu obecnych na danym terenie – od władz administracyjnych, przez instytucje publiczne, organizacje i stowarzyszenia pozarządowe, podmioty gospodarcze po indywidualnych mieszkańców. Jeżeli w Rezerwacie uda się osiągnąć społeczne zaangażowanie w wymianę informacji i wspólne zarządzanie, łatwiejsze staje się rozwiązywanie spraw spornych.

Rezerwat biosfery tworzy ramy pozwalające również na nakreślenie strategii i planu działania dla Roztocza – jako spójnego obszaru funkcjonalnego w granicach projektowanego Rezerwatu. Daje tym samym możliwość racjonalnego, zintegrowanego i harmonijnego rozwoju gospodarczego i społecznego spełniającego różne potrzeby mieszkańców i turystów odwiedzających Roztocze. Eliminuje ryzyko wzajemnego wchodzenia sobie w drogę.

Zgodnie z artykułem 4 Ramowego Statutu Rezerwatów Biosfery mówiącym o kryteriach pozwalających na uznanie obszaru za rezerwat biosfery, winien on:

1. Zawierać mozaikę systemów ekologicznych reprezentatywnych dla większych regionów biogeograficznych, obejmując różne stopnie interwencji człowieka,
2. Mieć doniosłe znaczenie dla ochrony różnorodności biologicznej,
3. Stwarzać możliwości dla poszukiwania i demonstrowania rozwiązań w dziedzinie zrównoważonego rozwoju w skali regionalnej,
4. Być odpowiednich rozmiarów, by pełnić trzy funkcje rezerwatów biosfery, wymienione w Artykule 3 Ramowego Statutu, w tym:
 - a) funkcję ochronną - przyczyniającą się do ochrony krajobrazów, ekosystemów, zróżnicowania gatunkowego i genetycznego,
 - b) funkcję rozwojową - sprzyjającą formom rozwoju gospodarczego i ludzkiego, które uznać można za społeczno-kulturowo i ekologicznie zrównoważone (tj. zapewniającym trwałe i niezakłócone istnienie),

c) funkcję wspierania logistycznego - wspieranie projektów pokazowych, edukacji ekologicznej oraz szkolenia, badań i monitoringu w odniesieniu do lokalnych, regionalnych, narodowych i globalnych zagadnień związanych z ochroną i zrównoważonym rozwojem.

5. Łączyć owe funkcje, dzięki odpowiedniemu strefowaniu, przyjmując:

a) prawnie usankcjonowaną centralną strefę (core zone) lub strefy przeznaczoną do długoterminowej ochrony, w zależności od ochronnych celów rezerwatu biosfery oraz o rozmiarach odpowiednich dla osiągnięcia tych celów,

b) strefę lub strefy buforowe (buffer zone) wyraźnie określone i otaczające lub przylegające do strefy lub stref centralnych, gdzie może mieć miejsce jedynie działalność możliwa do pogodzenia z celami ochronnymi,

c) zewnętrzną strefę przejściową (transition zone), gdzie promuje się i rozwija praktyki na rzecz zrównoważonego zarządzania zasobami.

Utworzenie polsko – ukraińskiego Transgranicznego Rezerwatu Biosfery w regionie Roztocza zawarte zostało w programie współpracy Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy w latach 2013-2015. Rezerwat biosfery "Roztocza" na Ukrainie dodany został do Światowej Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO w 2011 roku i zajmuje obszar 74 416,0 ha, w tym: strefa rdzenna 3 314,6 ha; buforowa 10 874,2 ha; s. tranzytowa 60 227,2 ha.

RPN zobligowany został do opracowania dokumentacji i wniosku aplikacyjnego Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Roztocze”, zgodnie z aktualnymi wskazaniem UNESCO.

Być może nadszedł czas aby zacisnąć więzy łączące różne grupy społeczno-gospodarcze w celu wypracowania spójnego dla Roztocza kierunku działania w poszanowaniu przyrody i człowieka. Zależy to tylko od nas samych, ludzi zamieszkujących region oraz instytucji i podmiotów gospodarczych działających w jego obszarze.